

"VŠETKO PATRÍ LÁSKE": apoštolský list pápeža pri príležitosti 400. výročia smrti sv. Františka Saleského

"*Všetko patří lásce*" [1]. V týchto slovách môžeme zhromaždiť duchovné dedičstvo, ktoré nám zanechal svätý František Saleský, ktorý zomrel pred štyrmi storočiami, 28. decembra 1622 v Lyone. Mal niečo vyše päťdesiat rokov a posledných dvadsať rokov bol biskupom a "vyhnaným" kniežaťom Ženevy. Do Lyonu prišiel po svojej poslednej diplomatickej misii. Savojský vojvoda ho požiadal, aby sprevádzal kardinála Mauricea Savojského do Avignonu. Spoločne mali vzdať hold mladému kráľovi Ľudovítovi XIII., ktorý sa po víťaznom vojenskom ťažení na juhu Francúzska vracal údolím Rhône do Paríža. Unavený a s podlomeným zdravím sa František vydal na cestu v duchu služby. "*Keby to nebolo pre vašu službu tak užitočné, aby som sa vydal na túto cestu, mal by som určite veľmi dobré a rozumné dôvody, aby som sa od nej oslobodil, ale ak ide o vašu službu, či už mŕtvy alebo živý, nebudem od tohto ustupovať, ale pôjdem alebo sa nechám ťahať.*" [2] Taký bol jeho charakter. Keď napokon prišiel do Lyonu, ubytoval sa v kláštore vizitantiek, v dome záhradníka, aby nespôsobil veľa problémov a zároveň bol voľnejší a mohol sa stretnúť s každým, kto ho potreboval.

Nezaujatý "*mdlým majestátom dvora*" [3] strávil aj svoje posledné dni vykonávaním pastoračnej služby v početných záväzkoch: spovede, kolokviá, konferencie, kázne a posledné, nevyhnutné listy duchovného priateľstva. Hlboký dôvod tohto spôsobu života naplneného Bohom mu bol postupom času čoraz jasnejší a sformuloval ho jednoducho a presne vo svojom slávnom Traktáte o láske k Bohu: "*Len čo človek upne svoje myšlienky s určitou pozornosťou na uvažovanie o božstve, pociťuje v srdci istý sladký cit, ktorý ukazuje, že Boh je Bohom ľudského srdca*" [4]. Je to syntéza jeho myšlienok. Skúsenosť s Bohom je dôkazom ľudského srdca. Nie je to mentálny konštrukt, ale skôr poznanie plné úžasu a vďačnosti, ktoré vyplýva z prejavu Boha. Práve v srdci a prostredníctvom srdca prebieha jemný a intenzívny jednotiaci proces, vďaka ktorému človek spoznáva Boha a zároveň seba samého, svoj pôvod a hĺbku, svoje vlastné naplnenie v povolání k láske. Zisťuje, že viera nie je slepé hnutie, ale predovšetkým dispozícia srdca. Prostredníctvom nej človek dôveruje pravde, ktorá sa svedomiu predstavuje ako "sladký cit", schopný vzbudiť zodpovedajúce a neodškriepiteľné želanie každej stvorenej skutočnosti, ako rád hovorieval.

V tomto svetle môžeme pochopiť, že pre svätého Františka Saleského neexistuje lepšie miesto na nájdenie Boha a pomoc pri jeho hľadaní ako srdce každého muža a ženy jeho doby. Naučil sa to už v rannej mladosti, keď pozorne pozoroval a skúmal ľudské srdce.

Pri poslednom stretnutí v tých dňoch v Lyone a s dôverným pocitom každodenného života obývaného Bohom zanechal svojim vizitankám výraz, ktorým chcel zapečatiť svoju pamiatku: "*Všetko som zhrnul do týchto dvoch slov, keď som vám povedal: nič*"

nežiadajte, nič neodmietajte. Nemám vám už čo povedať" [5]. Nešlo však o obyčajný voluntarizmus, o "vôľu bez pokory" [6], o to rafinované pokušenie na ceste k svätosti, ktoré si ju zamieňa s ospravedlňovaním vlastných síl, s adorovaním ľudskej vôle a vlastných schopností, "čo vyúsťuje do egocentrického a elitárskeho sebeckva zbaveného pravej lásky" [7]. Oveľa menej to bol obyčajný klud, pasívne a neafektované odovzdanie sa doktríne bez tela a bez dejín [8]. Skôr sa zrodil z kontemplácie samotného života vteleného Syna. Bolo 26. decembra a svätec sa prihovril sestram v srdci tajomstva Vianoc: "Vidíte Dieťa Ježiša v jasliach? Prijíma všetky nepriaznivé vplyvy počasia, zimu a všetko, čo jeho Otec dopustí. Nie je napísané, že by niekedy vystrel ruky k prsiam svojej matky; úplne sa odovzdal jej starostlivosti a prozreteľnosti, neodmietol malé úľavy, ktoré mu poskytovala. Rovnako nesmieme nič chcieť ani odmietat', ale rovnako prijať všetko, čo nám Božia prozreteľnosť dovolí, chlad aj nevlúdnosť počasia" [9]. Jeho pozornosť venovaná uznaniu starostlivosti o to, čo je ľudské, ako niečoho nevyhnutného, je dojemná. V škole vtelenia sa naučil čítať dejiny a s dôverou v ne žiť.

Kritérium lásky

Vďaka skúsenostiam spoznal túžbu ako koreň všetkého pravého duchovného života a zároveň ako miesto jeho falšovania. Preto vychádzajúc z duchovnej tradície, ktorá ho predchádzala, pochopil, že je dôležité neustále skúšať túžby prostredníctvom stáleho rozlišovania. Znovu objavil najvyššie kritérium pre svoje hodnotenie v láske. Počas posledného pobytu v Lyone, na sviatok svätého Štefana, dva dni pred svojou smrťou, povedal: "Láska je to, čo dáva hodnotu našim dielam. Hovorím vám ešte viac: človek, ktorý podstúpi mučenícku smrť pre Boha s jednou uncou lásky, si zaslúži veľa, lebo život je najviac, čo sa dá dať; ale ak je iný človek, ktorý pretrpí len jednu ranu s dvoma uncami lásky, bude mať oveľa väčšie zásluhy, lebo práve láska a milovanie dávajú hodnotu našim skutkom" [10].

S prekvapujúcou konkrétnosťou pokračoval v ilustrovaní zložitého vzťahu medzi kontempláciou a činnosťou: "Viete alebo by ste mali vedieť, že kontemplácia je lepšia ako činnosť a aktívny život; ale ak je v nej viac zjednotenia [s Bohom], potom je lepšia ako prvá. Ak sestra, ktorá v kuchyni obsluhuje panvicu pri ohni, má viac lásky a dobročinnosti ako iná, hmotný oheň jej neuberie na zásluhách, naopak, pomôže jej a ona bude Bohu milšia. Človek je často rovnako spojený s Bohom v činnosti ako v samote. Nakoniec sa vždy vraciam k otázke, kde sa dá nájsť viac lásky" [11]. Toto je pravá otázka, ktorá okamžite rozptýli všetku zbytočnú strnulosť alebo uzavretie sa do seba: pýtať sa v každom okamihu, pri každom rozhodnutí, v každej životnej situácii, kde sa nachádza najväčšia láska. Nie náhodou svätého Františka Saleského nazval svätý Ján Pavol II. "učiteľom božskej lásky" [12], a to nielen preto, že napísal veľkolepý traktát na túto tému, ale predovšetkým preto, že bol svedkom tejto lásky. Navyše jeho spisy nemožno

považovať za teóriu napísanú za písacím stolom, ďaleko od starostí bežného človeka. Jeho učenie sa v skutočnosti zrodilo z pozorného načúvania skúsenostiam. Vďaka bystrosti osvietenej Duchom Svätým nedokázal nič iné, len premeniť na doktrínu to, čo žil a čítal vo svojom jedinečnom a novátorskom pastoračnom pôsobení. Syntézu tohto postupu možno nájsť v prológu toho istého traktátu o Božej láske: "*Všetko v Cirkvi je z lásky, v láske, skrze lásku a pre lásku*" [13].

Roky prvej formácie: dobrodružstvo poznania seba samého v Bohu

Narodil sa 21. augusta 1567 na zámku Château de Sales pri Thorens Františkovi de Nouvelles, pánovi z Boisy, a Františke de Sionnaz. "*Žil na rozhraní dvoch storočí, šestnásteho a sedemnásteho, a prijal to najlepšie z učenia a kultúrnych výdobytkov storočia, ktoré sa chýlilo ku koncu, pričom zosúladiť dedičstvo humanizmu s tendenciou k absolútnu, charakteristickou pre mystické prúdy*" [14].

Po počiatkovej kultúrnej formácii, najprv v kolégiu La Roche-sur-Foron a potom v Annecy, prišiel do Paríža, do jezuitského kolégia v Clermonte, ktoré bolo nedávno založené. V hlavnom meste Francúzskeho kráľovstva, zničeného náboženskými vojnami, zažil v krátkom čase dve po sebe nasledujúce vnútorné krízy, ktoré nezmazateľne poznačili jeho život. Vrucna modlitba v kostole Saint-Étienne-des-Grès, pred Čiernou Madonou z Paríža, uprostred temnoty, zapálila v jeho srdci plameň, ktorý v ňom zostal navždy živý, ako kľúč k čítaniu vlastnej skúsenosti a skúsenosti iných. "*Pane, ktorý máš všetko vo svojich rukách a ktorého cesty sú spravodlivosť a pravda, nech sa deje čokoľvek, [...] budem ťa milovať, Pane [...], budem ťa tu milovať, Bože môj, a vždy budem dúfať v tvoje milosrdenstvo a vždy budem spievať na tvoju chválu. Pane Ježišu, ty budeš vždy mojou nádejou a mojou spásou v krajine živých*" [15].

To si zapísal do zápisníka a znovu nadobudol pokoj. A táto skúsenosť s jej obavami a otázkami bude pre neho vždy poučná a poskytne mu jedinečný spôsob prístupu k tajomstvu vzťahu Boha s človekom. Pomôže mu načúvať životu druhých a s jemnou rozlišovacou schopnosťou rozpoznať vnútorný postoj, ktorý spája myslenie s citom, rozum s citom, a ktorý je tak schopný pomenovať "Boha ľudskeho srdca". Na tejto ceste František neriskoval, že by svojej osobnej skúsenosti prisúdil teoretickú hodnotu, že by ju absolutizoval, ale naučil sa niečomu mimoriadnemu, ovociu milosti: čítať v Bohu to, čo on a iní prežívali.

Hoci nikdy nepredstieral, že by vypracoval teologický systém ako taký, jeho úvahy o duchovnom živote mali pozoruhodnú teologickú dôstojnosť. Objavujú sa v nej podstatné črty teologickej práce, pre ktorú je potrebné nezabudnúť na dva konštitutívne rozmery. Prvým je práve duchovný život, pretože práve v pokornej a

vytrvalej modlitbe, v otvorenosti voči Duchu Svätému, sa človek môže pokúsiť pochopiť a vyjadriť Božie slovo. Teológovia sú kovaní v taviacej peci modlitby. Druhým rozmerom je cirkevný život: cítenie v Cirkvi a s Cirkvou. Teológia bola tiež ovplyvnená individualistickou kultúrou, ale kresťanský teológ rozvíja svoje myšlienky ponorený do spoločenstva, láme v ňom chlieb Slova [16]. Reflexia Františka Saleského, odhliadnuc od sporov medzi školami jeho doby a dokonca ich rešpektujúc, sa rodí práve z týchto dvoch konštitutívnych znakov.

Po skončení humanitných štúdií pokračoval v štúdiu práva na univerzite v Padove. Keď sa vrátil do Annecy, napriek odporu rodičov sa už rozhodol, akým smerom sa bude uberať jeho život. Za kňaza bol vysvätený 18. decembra 1593. Začiatkom septembra nasledujúceho roku bol na pozvanie biskupa Clauda de Granier povolaný na náročnú misiu do Chablais, na územie patriace kalvínskej diecéze Annecy, ktoré sa v spleťom labyrinte vojen a mierových zmlúv opäť dostalo pod kontrolu Savojského vojvodstva. Boli to intenzívne a dramatické roky. Tu objavil popri niektorých tvrdých neústupčivých ľuďoch, ktorí ho neskôr prinútili zamyslieť sa, aj svoje schopnosti sprostredkovateľa a človeka dialógu. Okrem toho zistil, že je vynálezcom originálnych a odvážnych pastierskych praktík, ako napríklad slávnych "lietajúcich listov", ktoré sa vešali všade a dokonca sa podstrkovali pod dvere domov.

V roku 1602 sa vrátil do Paríža, zaneprázdnený vykonávaním delikátnej diplomatickej misie v mene samotného Graniera a s presnými inštrukciami Apoštolskej stolice, po x-tej úprave politicko-náboženského rámca územia Ženevskej diecézy. Napriek ochote francúzskeho kráľa sa misia skončila neúspechom. Sám napísal pápežovi Klementovi VIII.: *"Po deviatich mesiacoch som sa musel vrátiť späť bez toho, aby som takmer čokoľvek dokončil"* [17]. Napriek tomu sa táto misia ukázala byť pre neho a pre Cirkev neočakávane bohatá z ľudského, kultúrneho a náboženského hľadiska. Vo voľnom čase, ktorý mu poskytli diplomatické rokovania, František kázal v prítomnosti kráľa a francúzskeho dvora, nadviazal dôležité vzťahy a predovšetkým sa úplne ponoril do úžasného duchovného a kultúrneho prameňa moderného hlavného mesta kráľovstva.

Všetko sa tam menilo a mení. Nechal sa zasiahnuť a spochybniť tak veľkými problémami sveta a novým spôsobom nazerania na ne, ako aj prekvapujúcim dopytom po spiritualite, ktorý sa objavil, a novými otázkami, ktoré vyvolal. Skrátka, vnímal skutočnú "epochálnu zmenu", na ktorú bolo potrebné reagovať starými a novými jazykmi. Určite to nebolo prvýkrát, čo sa stretol s horlivými kresťanmi, ale toto bolo niečo iné. Nebol to Paríž zničený náboženskými vojnami, ktorý videl v rokoch svojho dospievania, ani kruté boje na území Chablais. Bola to neočakávaná skutočnosť: množstvo *"svätých, pravých svätých, početných a všade"* [18]. Boli to muži a ženy z oblasti kultúry, profesori na Sorbonne, predstavitelia inštitúcií, princovia a princezné, sluhovia a slúžky, rehoľníci a rehoľníčky. Svet, ktorý túži po Bohu.

Stretnutie s týmito ľuďmi a uvedomenie si ich otázok bolo jednou z najdôležitejších prozreteľnostných okolností jeho života. Tak sa zdanlivo zbytočné a neplodné dni premenili na neporovnateľnú školu čítania nálad tej doby, bez ich vychvaľovania. Šikovný a neúnavný kontroverzný spisovateľ sa v ňom vďaka milosti menil na skvelého vykladača doby a mimoriadneho vodcu duší. Jeho pastoračná činnosť, veľké diela (Úvod do zbožného života a Traktát o Božej láske), nespočetné listy duchovného priateľstva, ktoré posielal v kláštoroch a za ich múrmi, rehoľníkom a rehoľníckam, mužom a ženám na dvore i prostým ľuďom, stretnutie s Janou Františkou de Chantal a samotné založenie rehole Navštívenia v roku 1610 by boli bez tejto vnútornej zmeny nepochopiteľné. Evanjelium a kultúra tak našli plodnú syntézu, z ktorej vzišla intuícia autentickej metódy, zrelej a pripravenej na trvalú a sľubnú úrodu.

V jednom z prvých listov duchovného vedenia a priateľstva, ktoré František Saleský poslal jednej z komunít, ktoré navštívil v Paríži, sa pokorne zmienil o "svojej metóde", ktorá sa líšila od ostatných, s ohľadom na skutočnú reformu. Metóda, ktorá sa zriekla prísnosti a plne dôverovala dôstojnosti a schopnostiam zbožnej duše napriek jej slabostiam: *"Mám pochybnosti, že vašej reforme môže brániť aj iná prekážka: možno tí, ktorí vám ju uložili, liečili bolesť príliš tvrdo. [...] Chválím ich metódu, aj keď ju zvyčajne nepoužívam, najmä pokiaľ ide o ušľachtilých a vzdelaných duchov, ako je ten váš. Myslím si, že je lepšie obmedziť sa na to, aby sme im ukázali zlo a dali im do rúk skalpel, aby si mohli sami urobiť potrebný rez. Nezanedbávajte však reformu, ktorú potrebujete"* [19]. Tieto slová odhaľujú pohľad, ktorý preslávil saleziánsky optimizmus, ktorý zanechal trvalú stopu v dejinách spirituality a ktorý postupne prekvitá, ako v prípade dona Bosca o dve storočia neskôr.

Po návrate do Annecy bol 8. decembra 1602 vysvätený za biskupa. Vplyv jeho biskupskej služby na vtedajšiu Európu a nasledujúce storočia je obrovský. *"Bol apoštolom, kazateľom, spisovateľom, mužom činu a modlitby; angažoval sa v uskutočňovaní ideálov Tridentského koncilu; zapájal sa do polemík a dialógu s protestantmi, pričom stále viac zakúšal účinnosť osobných vzťahov a lásky, a to nad rámec nevyhnutnej teologickej konfrontácie; mal na starosti diplomatické misie na európskej úrovni a sociálne úlohy sprostredkovania a zmierenia"* [20]. Bol predovšetkým tlmočníkom meniacich sa časov a sprievodcom duší v dobe, ktorá novým spôsobom túžila po Bohu.

Láska robí všetko pre svoje deti

V rokoch 1620 až 1621, teda na sklonku svojho života, František adresoval jednému kňazovi svojej diecézy niekoľko slov, ktoré mohli objasniť jeho pohľad na dobu. Povzbudil ho, aby podporil jeho túžbu venovať sa písaniu originálnych textov, ktoré by

dokázali zachytiť nové otázky a vycítiť v nich potreby. *"Musím vám povedať, že poznanie, ktoré každým dňom nadobúdam o náladách sveta, ma vedie k vášnivej túžbe, aby božská Dobrota inšpirovala niektorého zo svojich služobníkov, aby písal podľa vkusu tohto úbohého sveta"* [21]. Dôvod tohto povzbudenie nachádzal vo svojej vlastnej vízii doby: *"Svet sa stáva takým chústivým, že sa ho čoskoro nikto neodváži dotknúť inak ako v detských rukavičkách, ani liečiť jeho rany inak ako cibul'ovými obkladmi; ale čo na tom záleží, ak sú ľudia uzdravení a nakoniec spasení? Naša kráľovná, láska, robí všetko pre svoje deti"* [22]. Nebolo to nič samozrejmé, a už vôbec nie konečná kapitulácia tvárou v tvár porážke. Bola to skôr intuícia prebiehajúcej zmeny a úplne evanjeliová potreba pochopiť, ako ju žiť.

To isté vedomie navyše dozrelo a vyjadrilo sa v jeho Prológu, keď uvádzal Traktát o Božej láske: *"Vzal som do úvahy stav duší v týchto časoch, ba čo viac, musel som ho vziať do úvahy, pretože je veľmi dôležité pozrieť sa na stav doby, v ktorej človek píše"* [23]. *A ak sa vám zdá, že štýl je trochu iný ako ten, ktorý som použil pri písaní Filotei, a oboje sa veľmi líši od toho, ktorý som použil pri Obrane kríža, musíte vedieť, že za devätnásť rokov sa veľa vecí naučíme a zabudneme; že jazyk vojny nie je rovnaký ako jazyk mieru a že s mladými začiatkmi sa hovorí jedným spôsobom a so staršími súčasníkmi iným"* [24]. Kde však v súvislosti s touto zmenou začať? Nie je to ďaleko od Božej histórie s človekom. Z toho vyplýva aj konečný cieľ jeho traktátu: *"Mojou myšlienkou bolo len jednoducho a jasne, bez umenia a štylistických ozdôb, podať dejiny zrodu, vývoja, úpadku, pôsobenia, vlastností, úžitku a vynikajúcich vlastností božskej lásky"* [25].

Otázky epochálnej zmeny

Pri spomienke na štyri sté výročie smrti svätého Františka Saleského som sa zamýšľal nad jeho odkazom pre našu dobu a zistil som, že jeho flexibilita a schopnosť vízie sú poučné. Trochu vďaka Božiemu daru, trochu vďaka osobnej povahe a tiež vďaka neustálemu prehlbovaniu svojich skúseností jasne vnímal meniace sa časy. Ani on sám si nevedel predstaviť, že v tom rozpozna veľkú príležitosť na ohlasovanie evanjelia. Slovo, ktoré miloval od svojej mladosti, si dokázalo raziť cestu a otvárať nové a nepredvídateľné horizonty vo svete, ktorý sa rýchlo menil.

To je tiež to, čo nás čaká ako základná úloha pre túto zmenu doby: Cirkev, ktorá nie je samoučelná, oslobodená od všetkého svetského, ale schopná obývať svet, zdieľať život ľudí, kráčať spolu, počúvať a prijímať [26]. To urobil František Saleský, keď čítal svoje časy s pomocou milosti. Preto nás vyzýva, aby sme sa vzdialili od prílišného zaujatia sebou samými, štruktúrami, sociálnym obrazom a aby sme sa skôr pýtali, aké sú konkrétne potreby a duchovné nádeje nášho ľudu [27]. Preto je aj dnes dôležité znovu

si prečítať niektoré jeho zásadné rozhodnutia, aby sme zmenu prežívali s evanjeliovou múdrosťou.

Prvým z týchto rozhodnutí bolo znovu prečítať a ponúknuť každému v jeho špecifickom stave šťastný vzťah medzi Bohom a človekom. V konečnom dôsledku bolo hlavným dôvodom a konkrétnym cieľom Traktátu práve to, aby súčasníkom ilustroval očarenie Božou láskou. "Aké sú," pýtal sa sám seba, „obvyklé putá, ktorými zvykne božská Prozreteľnosť priťahovať naše srdcia k svojej láske? Vychádzajúc sugestívne z textu Ozeáša 11,4 [29], definoval tieto bežné prostriedky ako "putá ľudskosti alebo lásky a priateľstva". „Niet pochyb," napísal, "že Boh nás nepriťahuje železnými reťazami ako býky a byvoly, ale pozvaniami, sladkými pôvabmi a svätými vnuknutiami, ktoré sú putami Adama a ľudstva, teda putami vlastnými a vhodnými pre ľudské srdce, ktoré je prirodzene obdarené slobodou" [30]. 30] Práve cez tieto putá Boh vyviedol svoj ľud z otroctva, učil ho kráčať, vodil ho za ruku, ako to robí otec alebo matka so svojím dieťaťom. Preto žiadne vonkajšie vnucovanie, žiadna despotická a svojvoľná sila, žiadne násilie. Ide skôr o presvedčivú formu pozvania, ktorá ponecháva slobodu človeka nedotknutú. „Milosť," pokračoval, mysliac určite na mnohé príbehy zo života, ktoré poznal, "má moc nie nútiť, ale priťahovať srdce; uplatňuje sväté násilie, nie aby porušila, ale aby očarila našu slobodu; pôsobí silno, ale s takou obdivuhodnou jemnosťou, že naša vôľa nie je pod takým silným pôsobením premožená; tlačí na nás, ale nedusí našu slobodu. Takto, uprostred všetkej jej moci, môžeme súhlasiť alebo odporovať jej impulzom, ako sa nám páči" [31].

O niečo skôr načrtol tento vzťah na kurióznom príklade "apodus": "Existuje istý druh vtákov, ó, Theotimus, ktoré Aristoteles nazýva "apodus", to znamená bez nôh, pretože majú mimoriadne krátke nohy a nohy bez sily, nie sú pre nich o nič užitočnejšie, ako keby ich naozaj nemali. Preto sa stáva, že ak raz spadnú na zem, zostanú na nej ako priklincované a nikdy nie sú schopné obnoviť svoj let, pretože nemajú k dispozícii nohy ani chodidlá, nemajú možnosť nabrat' hybnosť a znovu sa vzniesť do vzduchu. Takto tam zostávajú nehybné a dokonca umierajú, ak nepríde priaznivý vietor, ktorý silno fúka nad zemou, aby ich vytrhol a pozdvihol, ako to robí s inými vecami; ak totiž pomocou svojich krídel zodpovedajú tomuto impulzu a prvému letu, ktorý im dáva vietor, ten istý vietor im naďalej pomáha a stále viac ich poháňa k letu" [32]. Taký je človek: stvorený Bohom, aby lietal a rozvinul všetky svoje možnosti v povolání k láske, riskuje, že sa stane neschopným letu, keď padne na zem a neprijme, aby znovu otvoril svoje krídla vánku Ducha.

Toto je teda "forma", prostredníctvom ktorej sa ľudstvu udeľuje Božia milosť: forma vzácnych a veľmi ľudských zväzkov Adama. Božia moc neprestáva byť absolútne schopná obnoviť let, a predsa jej jemnosť znamená, že sloboda súhlasu nie je porušená alebo zbytočná. Je na človeku, či povstane, alebo nepovstane. Aj keď sa ho milosť dotkla, aby ho prebudila, bez neho nechce, aby vstal bez jeho súhlasu. Takto sa dostáva k záverečnej úvahe: "Inšpirácie, ó, Theotimus, nás predchádzajú, a skôr než na ne pomyslíme, zakúšame ich prítomnosť, ale potom, čo ich pocítíme, je na nás, či s nimi

budeme súhlasiť, či im budeme sekundovať a nasledovať ich impulzy, alebo nesúhlasiť a odmietnuť ich: dávajú sa pocítiť v nás i bez nás, ale bez nás súhlas nezískajú" [33]. Vzťah s Bohom je teda vždy skúsenosťou bezodplatnosti, v ktorej sa prejavuje hĺbka Otcovej lásky.

Táto milosť však nikdy nerobí človeka pasívnym, ale vedie nás k pochopeniu, že nás radikálne predchádza Božia láska a že jeho prvý dar spočíva práve v tom, že sme prijali jeho lásku. Ale každý z nás má povinnosť spolupracovať na svojom vlastnom naplnení a s dôverou rozprestrieť krídla v Božom vánku. Tu vidíme dôležitý aspekt nášho ľudského povolania: *"Boží príkaz Adamovi a Eve v príbehu Genezis znie: Bud'te plodní. Ľudstvo dostalo mandát meniť, budovať a ovládať stvorenie v pozitívnom zmysle tvorenia z neho a s ním. Budúcnosť teda nezávisí od neviditeľného mechanizmu, v ktorom sú ľudia pasívnymi divákmi. Nie, my sme protagonisti, my sme - aby sme to slovo vynútili - spolutvorcovia"* [34]. František Saleský to dobre pochopil a snažil sa to odovzdať vo svojej službe duchovného vedenia.

Pravá zbožnosť

Druhým dôležitým a zásadným rozhodnutím bolo zamerať sa na otázku zbožnosti. Aj tu nová epochálna zmena vyvolala množstvo otázok, rovnako ako dnes. Aj dnes je potrebné pochopiť a oživiť najmä dva aspekty. Prvá sa týka samotnej myšlienky zbožnosti, druhá jej univerzálneho a ľudového charakteru. Predovšetkým naznačiť, čo sa myslí pod zbožnosťou, je prvá úvaha, ktorú nachádzame na začiatku Filotey: *"Je potrebné, aby si od začiatku vedela, v čom spočíva cnosť zbožnosti, lebo je mnoho falošných a neužitočných zbožností a je len jedna pravá, ktorú ak nepoznáš, mohla by si byť oklamaná a nasledovať nejakú nevhodnú a poverčivú zbožnosť"* [35].

Opis falošnej zbožnosti od Františka Saleského, v ktorom nám nie je ťažké spoznať samých seba, je príjemný a vždy aktuálny, pričom nevynecháva účinnú štipku zdravého zmyslu pre humor: *"Kto sa cíti byť náchylný k pôstu, bude sa považovať za veľmi zbožného, ak nebude jesť, aj keď jeho srdce bude plné hnevu; a hoci sa z triezvosti neodváža namočiť si jazyk, nehovorím do vína, ale ani do vody, nebude sa báť pošpiniť ho v krvi blížneho ohováraním a osočovaním. Iný si bude myslieť, že je zbožný, pretože sa denne modlí nespočetné množstvo modlitieb, hoci potom jeho jazyk neustále rozväzuje drzé, arogantné a urážlivé slová na adresu svojich príbuzných a susedov. Nieкто iný ochotne otvorí svoj mešec, aby rozdal almužnu chudobným, ale nie je schopný čerpať sladkosť zo svojho srdca tým, že odpustí svojim nepriateľom. Svojim nepriateľom odpustí, ale dlhy nezaplatí, ak ho nebude tlačiť spravodlivosť"* [36]. Je zrejmé, že ide o neresti a ťažkosti vždy, aj dnes, a tak svätec uzatvára: *"Všetci títo sú všeobecne považovaní za zbožných, čo je meno, ktoré si v žiadnom prípade nezaslúžia"* [37].

Na druhej strane, novosť a pravdivosť zbožnosti možno nájsť inde, v koreni hlboko spojenom s božským životom v nás. Preto *"živá a pravá zbožnosť [...] predpokladá lásku k Bohu; alebo skôr, nie je ničím iným ako pravou láskou k Bohu, a to nie hocijakou"* [38]. V jeho vrúcnej predstave nie je zbožnosť ničím iným ako *"skrátka činorodosťou alebo duchovnou živosťou, prostredníctvom ktorej v nás pôsobí láska a my v nej konáme s ochotou a radosťou"* [39]. Preto sa nestavia vedľa lásky, lež je jedným z jej prejavov a zároveň k nej vedie. Je ako plameň, pokiaľ ide o oheň: oživuje jeho intenzitu, ale nemení jeho povahu. *"Na záver možno povedať, že medzi láskou a zbožnosťou nie je väčší rozdiel ako medzi plameňom a ohňom; láska je duchovný oheň, keď je dobre zapálený, nazýva sa zbožnosťou; takže zbožnosť nepridáva nič k ohňu lásky okrem plameňa, ktorý ju robí pohotovou, činnou, usilovnou nielen v zachovávaní prikázaní, ale aj v uskutočňovaní nebeských rád a vnuknutí"* [40]. Takto chápaná oddanosť nemá v sebe nič abstraktné. Je to skôr spôsob života, spôsob bytia v konkrétnej každodennej existencii. Preberá a interpretuje drobnosti každodenného života, jedlo a odev, prácu a odpočinok, lásku a potomstvo, pozornosť voči profesionálnym povinnostiam; skrátka, osvetľuje povolanie každého človeka.

Tu môžeme vytušiť korene ľudovej zbožnosti, potvrdené už v prvých riadkoch Filotey: *"Takmer všetci, ktorí sa doteraz zaoberali zbožnosťou, sa obracali na tých, ktorí žijú ďaleko od tohto sveta, alebo aspoň vytýčili cesty, ktoré vedú k absolútnemu odlúčeniu. Mojm zámerom je poučiť tých, ktorí žijú v mestách, so svojimi rodinami, na dvore, a ktorí sú kvôli svojmu stavu nútení spoločenskými vymoženosťami žiť uprostred iných"* [41]. Preto sa veľmi mylí ten, kto si myslí, že by chcel zbožnosť odsunúť do nejakej chránenej alebo vyhradenej sféry. Skôr naopak, patrí každému a je pre každého, nech sme kdekoľvek, a každý ju môže praktizovať podľa svojho povolania. Ako napísal sv. Pavol VI. pri 400. výročí narodenia Františka Saleského, *"svätosť nie je výsadou tej či onej triedy, ale všetkým kresťanom je adresované toto naliehavé pozvanie: "Priateľu, posad' sa na vyššie miesto" (Lk 14, 10); všetkých spája povinnosť vystúpiť na Boží vrch, hoci nie všetci tou istou cestou. "Oddanosť sa má prejavovať rôznymi spôsobmi, podľa toho, či je človek šľachtic alebo robotník, sluha alebo knieža, vdova alebo slobodné dievča, alebo vydatá žena. Navyše, zbožnosť sa musí praktizovať spôsobom, ktorý zodpovedá silám, podujatiam a konkrétnemu povolaniu každého človeka"* [42]. Putovať svetským mestom a zároveň si zachovať vnútornú identitu a spojiť túžbu po dokonalosti s každým stavom života, znovuobjaviť stred, ktorý sa neoddeľuje od sveta, ale ktorý nás učí v ňom žiť, vážiť si ho a učí nás mať od neho správny odstup; to bol cieľ svätca a zostáva to cennou lekciiou pre každú ženu a muža našich čias.

Toto je koncilová téma všeobecného povolania k svätosti: *"Všetci veriaci v každom stave a stave, posilnení toľkými a takými mocnými prostriedkami spásy, sú Pánom povolaní, každý svojím spôsobom, k dokonalosti tej svätosti, ktorou je dokonalý sám nebeský Otec"* [43]. *"Každý svojím spôsobom. Nejde teda o to, aby sa človek znechutil, keď uvažuje o vzoroch svätosti, ktoré sa mu zdajú nedosiahnuteľné"* [44]. Matka Cirkev nám ich nepredkladá preto, aby sme sa ich snažili napodobniť, ale aby nás povzbudili kráčať

po jedinečnej a osobitnej ceste, ktorú pre nás Pán naplánoval. "Dôležité je, aby každý veriaci rozoznával svoju vlastnú cestu a vyzdvihol to najlepšie, čo je v ňom tak osobité, že to do neho vložil Boh (porov. 1 Kor 12, 7)" [45].

To všetko viedlo svätého biskupa k tomu, že kresťanský život v jeho celistvosti považoval za "extázu práce a života" [46]. Nemožno si ju však zamieňať s útekou alebo intímnym odstupom, a už vôbec nie so smutnou a sivou poslušnosťou. Vieme, že toto nebezpečenstvo je v živote viery vždy prítomné. *V skutočnosti "sú kresťania, ktorých voľba sa zdá byť voľbou pôstu bez Veľkej noci. [...] Chápem tých, ktorí sú náchylní k smútku kvôli vážnym ťažkostiam, ktoré musia znášať, ale postupne musíme dovoliť, aby sa radosť z viery začala prebúdzat' ako tajná, ale pevná dôvera aj uprostred najhoršej úzkosti"* [47].

Dovoľte radosti, aby sa prebudila, je presne to, čo vyjadruje František Saleský, keď opisuje "extázu práce a života". Vďaka ním "vedieme nielen občiansky, čestný a kresťanský život, ale aj nadľudský, duchovný, zbožný a extatický život, teda život, ktorý je v každom poňatí mimo a nad naším prirodzeným stavom" [48]. Nachádzame sa tu na ústredných a najjasnejších stránkach traktátu. Extáza je šťastným presahom kresťanského života, vypusteného nad priemernosť obyčajného dodržiavania predpisov: *"Nekradnúť, neklamať, nepáchať žiadostivosť, modliť sa k Bohu, neprisahať nadarmo, milovať a ctiť si rodičov, nezabíjať; to všetko je žiť podľa prirodzeného rozumu človeka. Ale zanechať všetok svoj majetok, milovať chudobu, vyhľadávať ju a považovať ju za najrozkošnejšiu milú, prijímať výčitky, pohrdanie, ponižovanie, prenasledovanie a mučenie za šťastie a blaženosť, zdržiavať sa v podmienkach absolútnej čistoty a napokon žiť uprostred sveta a v tomto smrteľnom živote v rozpore so všetkými svetskými názormi a maximami a proti prúdu rieky tohto života, s obvyklou rezignáciou, zriekaním sa a odriekaním seba samého, to všetko nie je žiť ľudsky, ale nadľudsky; nežije v nás, ale mimo nás a nad nami. A pretože nikto nemôže takto vyjsť sám zo seba, ak ho nepriťahuje večný Otec, musí byť tento druh života neustálym nadšením a neustálou extázou činnosti a pôsobenia"* [49].

Je to život, ktorý tvárou v tvár všetkej vyprahnutosti a pokušeniu uzavrieť sa do seba našiel nový zdroj radosti. *"Veľkým rizikom dnešného sveta s jeho mnohonásobnou a ohromujúcou ponukou spotreby je totiž individualistický smútok, ktorý pramení z pohodlného a chamtivého srdca, z nezdravého hľadania povrchných pôžitkov, z izolovaného svedomia. Keď je vnútorný život uzavretý do vlastných záujmov, niet už miesta pre druhých, niet miesta pre chudobných, niet viac počúvania Božieho hlasu, niet viac radosti z jeho lásky, niet viac nadšenia pre konanie dobra. Toto riziko, ktoré je isté a*

trvalé, hrozí aj veriacim. Mnohí doň upadajú a stávajú sa z nich urazené, sťažujúce sa bytosti bez života" [50].

K opisu "extázy práce a života" pridáva svätý František dva dôležité postrehy, platné aj pre našu dobu. Prvý sa týka účinného kritéria na rozpoznanie pravdy tohto istého životného štýlu a druhý sa týka jeho hlbokého pôvodu. Pokiaľ ide o kritérium rozlišovania, potvrdzuje, že ak na jednej strane táto extáza zahŕňa autentické vychádzanie zo seba samého, na druhej strane neznamená opustenie života. Je dôležité na to nikdy nezabudnúť, aby ste sa vyhli nebezpečným odchýlkam. Inými slovami, kto si dovoľuje povýšiť sa voči Bohu, ale nežije lásku voči blížnemu, klame seba i ostatných.

Opäť tu nachádzame to isté kritérium, ktoré použil na kvalitu pravej oddanosti. *"Keď vidíme človeka, ktorý má v modlitbe vytrženia, ktorými vystupuje a povznáša sa nad seba k Bohu, a pritom nemá vo svojom živote extázu, to znamená, že nevedie život povznesený a zjednotený s Bohom, [...] predovšetkým prostredníctvom ustavičnej lásky, verte mi, že všetky tieto vytrženia sú veľmi pochybné a nebezpečné." Jeho záver je veľmi účinný: "Byť nad sebou v modlitbe a pod sebou v skutkoch a v živote, byť anjelský v meditácii a beštiálny v rozhovore [...] je istým znakom, že takéto vytrženia a takéto extázy nie sú ničím iným ako trikmi a podvodmi zlého ducha" [51].* To je v skratke to, čo už Pavol pripomenul Korint'anom v hymne na lásku: *"Aj keby som mal všetku svoju vieru, vieru, ktorá hory prenáša, ak nemám lásku, nie som ničím. Aj keby som dal všetok svoj majetok na nasýtenie chudobných a svoje telo dal do ohňa, ak nemám lásku, nie som ničím" (1 Kor 13, 2-3).*

Podľa Františka Saleského, kresťanský život nikdy nie je oslobodený od extázy, a predsa extáza nie je autentická bez života. Život bez extázy je skutočne vystavený riziku, že sa zredukuje na nudnú poslušnosť, na evanjelium, ktoré zabudlo na svoju radosť. Na druhej strane, extáza bez života je ľahko vystavená ilúzii a klamu Zlého. Veľké polarity kresťanského života sa nedajú vyriešiť jedno bez druhého. V každom prípade, jedno uchováva druhé v jeho autenticite. Pravda teda nie je pravdou bez spravodlivosti, spokojnosť bez zodpovednosti, spontánnosť bez zákona a naopak.

Na druhej strane, pokiaľ ide o hlboký pôvod tejto extázy, múdro ju spája s láskou, ktorú prejavil vtelený Syn. Ak je na jednej strane pravda, že *"láska je prvým činom a princípom nášho zbožného alebo duchovného života, ktorým žijeme, cítime a hýbeme sa", a na druhej strane, že "naš duchovný život pozostáva výlučne z našich citových hnutí", je jasné, že "srdce, ktoré nemá cit, nemá lásku", rovnako ako "srdce, ktoré má lásku, nemôže byť bez citového hnutia" [52].* Pôvodom tejto lásky, ktorá priťahuje srdce, je však život Ježiša Krista: *"Nič tak nenalieha a netlačí na srdce človeka ako láska." A vrcholom tejto naliehavosti je, že "Ježiš Kristus zomrel za nás, svojou smrťou nám daroval život. Žijeme len preto, že on zomrel; zomrel za nás, pre nás a v nás" [53].*

Ide o dojímavý výrok, ktorý viac ako osvietená, no nejasná vízia vzťahu medzi Bohom a človekom, odhaľuje úzke citové puto, ktoré spájalo svätého biskupa s Pánom Ježišom.

Pravda o extáze života a konania nie je všeobecná, ale prejavuje sa podľa formy Kristovej lásky, ktorá vrcholí v kríži. Táto láska neruší existenciu, ale dáva jej mimoriadny lesk.

Preto svätý František Saleský veľmi pekným obrazom označil Kalváriu za "horu milencov" [54]. Tam a len tam človek pochopí, že "*nemožno mať život bez lásky, ani lásku bez smrti Vykupiteľa; ale mimo nej je všetko buď večná smrť, alebo večná láska, a celá kresťanská múdrosť spočíva v tom, aby si človek dobre vybral*" [55]. Takto môže uzavrieť svoje pojednanie odkazom na záver rozpravy svätého Augustína o láske: "*Čo je vernejšie ako láska, ktorá neslúži márnosti, ale večnosti? Vskutku, znáša všetko v tomto živote, pretože verí všetkému, čo sa týka budúceho života, a trpí všetko, čo sa deje tu, pretože dúfa vo všetko, čo je tam prislúbené; je správne, že nikdy nesklame. Usilujte sa teda o lásku a so zbožnou myslou prinášajte ovocie spravodlivosti. A akúkoľvek chválu ste našli búrlivejšiu, než som bol schopný povedať ja, nech sa to prejaví vo vašich zvykoch*" [56].

Toto nám umožňuje vidieť život svätého biskupa z Annecy, ktorý je každému z nás nanovo daný. Nech nám oslava päťstého stého výročia jeho narodenia pre nebo pomôže zbožne si ho pripomínať a nech na jeho príhovor Pán hojne rozlieva dary Ducha na cestu svätého a verného Božieho ľudu.

Rím, u sv. Jána v Lateráne, 28. decembra 2022.

František

---

[1] S. Francisco de Sales, *Traité de l'amour de Dieu, Préface*, ed. Ravier – Devos, Paris 1969, 336.

[2] Íd., *Lett. 2103: A Monsieur Sylvestre de Saluces de la Mente, Abbé d'Hautecombe* (3 novembre 1622), en *Œuvres de Saint François de Sales*, XXVI, Annecy 1932, 490-491.

[3] Íd., *Lett. 1961: À une dame* (19 diciembre 1622), en *Œuvres de Saint François de Sales*, XX (*Lettres*, X: 1621-1622), Annecy 1918, 395.

- [4] Íd., *Traité de l'amour de Dieu*, I, 15, ed. Ravier – Devos, París 1969, 395.
- [5] Íd., *Entretiens spirituels, Dernier entretien* [21], ed. Ravier – Devos, París 1969, 1319.
- [6] Exhort. ap. [Gaudete et exultate](#) (19 marzo 2018), 49: AAS 110 (2018), 1124.
- [7] *Ibid.*, 57: AAS 110 (2018), 1127.
- [8] Cf. *ibid.*, 37-39: AAS 110 (2018), 1121-1122.
- [9] S. Francisco de Sales, *Entretiens spirituels, Dernier entretien* [21], ed. Ravier – Devos, París 1969, 1319.
- [10] *Ibid.*, 1308.
- [11] *Ibid.*
- [12] *Carta a Mons. Yves Boivineau, Obispo de Annecy, con ocasión del IV centenario de la consagración episcopal de san Francisco de Sales* (23 noviembre 2002), 3: *L'Osservatore Romano*, ed. semanal en lengua española (20 diciembre 2002), p. 10.
- [13] S. Francisco de Sales, *Traité de l'amour de Dieu, Préface*, ed. Ravier – Devos, París 1969, 336.
- [14] Benedicto XVI, [Catequesis](#) (2 marzo 2011): *L'Osservatore Romano*, ed. semanal en lengua española (6 marzo 2011), p. 11.
- [15] S. Francisco de Sales, *Fragments d'écrits intimes, 3: Acte d'abandon héroïque*, en *Œuvres de Saint François de Sales, XXII (Opuscules, I)*, Annecy 1925, 41.
- [16] Cf. [Discurso a la Comisión Teológica Internacional](#) (29 noviembre 2019): *L'Osservatore Romano* (30 noviembre 2019), p. 8.
- [17] S. Francisco de Sales, *Lett. 165: À Sa Sainteté Clément VIII* (fines de octubre de 1602), en *Œuvres de Saint François de Sales, XII (Lettres, II: 1599-1604)*, Annecy 1902, 128.
- [18] H. Bremond, *L'humanisme dévôt: 1580-1660*, en *Histoire littéraire du sentiment religieux en France: depuis la fin des guerres de religion jusqu'à nos jours*, I, Jérôme Millon, Grenoble 2006, 131.
- [19] S. Francisco de Sales, *Lett. 168: Aux religieuses du monastère des «Filles-Dieu»* (22 noviembre 1602), en *Œuvres de Saint François de Sales, XII (Lettres, II: 1599-1604)*, Annecy 1902, 105.
- [20] Benedicto XVI, [Catequesis](#) (2 marzo 2011): *L'Osservatore Romano*, ed. semanal en lengua española (6 marzo 2011), p. 12.

[21] S. Francisco de Sales, *Lett.* 1869: À M. Pierre Jay (1620 o 1621), en *Œuvres de Saint François de Sales*, XX (*Lettres*, X: 1621-1622), Annecy 1918, 219.

[22] *Ibíd.*

[23] *Íd.*, *Traité de l'amour de Dieu, Préface*, ed. Ravier – Devos, París 1969, 339.

[24] *Ibíd.*, 347.

[25] *Ibíd.*, 338-339.

[26] Cf. [Discurso a los obispos, sacerdotes, religiosos, seminaristas y catequistas](#), Bratislava (13 septiembre 2021): *L'Osservatore Romano* (13 septiembre 2021), pp. 11-12.

[27] Cf. [ibíd.](#)

[28] S. Francisco de Sales, *Traité de l'amour de Dieu*, II, 12, ed. Ravier – Devos, París 1969, 444.

[29] «Con afecto humano [Vulg: *in funiculis Adam*], con lazos de amor los atraía. Fui para ellos como quien alza a un niño hasta sus mejillas y se inclina hacia él para darle de comer».

[30] S. Francisco de Sales, *Traité de l'amour de Dieu*, II, 12, ed. Ravier – Devos, París 1969, 444.

[31] *Ibíd.*, II, 12, 444-445.

[32] *Ibíd.*, II, 9, 434.

[33] *Ibíd.*, II, 12, 446.

[34] *Soñemos juntos. El camino a un futuro mejor*, Conversaciones con Austen Ivereigh, Simon & Schuster, Nueva York 2020, 4.

[35] S. Francisco de Sales, *Introduction à la vie dévote*, I, 1, ed. Ravier – Devos, París 1969, 31.

[36] *Ibíd.*, 31-32.

[37] *Ibíd.*, 32.

[38] *Ibíd.*

[39] *Ibíd.*

[40] *Ibíd.*, 33.

[41] *Ibíd.*, *Préface*, ed. Ravier – Devos, París 1969, 23.

[42] Epíst. ap. *Sabaudiae gemma*, en el IV centenario del nacimiento de san Francisco de Sales, doctor de la Iglesia (29 enero 1967): AAS 59 (1967), 119.

[43] Conc. Ecum. Vat. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, 11.

[44] Exhort. ap. *Gaudete et exsultate*, 11: AAS 110 (2018), 1114.

[45] *Ibíd.*

[46] S. Francisco de Sales, *Traité de l'amour de Dieu*, VII, 6, ed. Ravier – Devos, París 1969, 682.

[47] Exhort. ap. *Evangelii gaudium* (24 noviembre 2013), 6: AAS 105 (2013), 1021-1022.

[48] S. Francisco de Sales, *Traité de l'amour de Dieu*, VII, 6, ed. Ravier – Devos, París 1969, 682-683.

[49] *Ibíd.*, 683.

[50] Exhort. ap. *Evangelii gaudium*, 2: AAS 105 (2013), 1019-1020.

[51] S. Francisco de Sales, *Traité de l'amour de Dieu*, VII, 7, ed. Ravier – Devos, París 1969, 685.

[52] *Ibíd.*, 684.

[53] *Ibíd.*, VII, 8, 687.688.

[54] *Ibíd.*, XII, 13, 971.

[55] *Ibíd.*

[56] *Discursos*, 350, 3: PL 39, 1535.

Pracovný preklad učený len pre súkromné účely